

Poznań, 20.12.2009 r.

OPINIA

Regionalnej Komisji ds. Ocen Oddziaływania na Środowisko w Poznaniu w sprawie poprawności wykonania „Raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko polegającego na budowie dwóch turbin wiatrowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą w miejscowości Nowe Oborzyska (gmina Kościan, powiat kościański, województwo wielkopolskie)”

Regionalna Komisja po zapoznaniu się z opracowaniem dotyczącym oceny poprawności wykonania „Raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko polegającego na budowie dwóch turbin wiatrowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą w miejscowości Nowe Oborzyska (gmina Kościan, powiat kościański, województwo wielkopolskie)”, przygotowanym przez Zespół Roboczy Komisji w składzie:

1. Andrzej Kepel – przewodniczący zespołu,
2. Feliks Jaroszyk – członek zespołu,
3. Leszek Kolendowicz - członek zespołu,
4. Tadeusz Mizera - członek zespołu,

oraz po dyskusji, jaka odbyła się podczas posiedzenia plenarnego Komisji w dniu 30 listopada 2009 roku wydała negatywną opinię o przedłożonym do rozpatrzenia raporcie.

Komisja rekomenduje, aby Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu przygotowując decyzję w w/w sprawie wziął pod uwagę treść opinii Zespołu Roboczego oraz nowe aspekty sprawy podniesione podczas dyskusji na posiedzeniu plenarnym Komisji, które dotyczyły:

1. Zastrzeżeń do aktualności i poprawności map użytkowania ziemi w sąsiedztwie planowanego przedsięwzięcia, szczególnie w przypadku istniejącej i planowanej zabudowy oraz linii energetycznych wysokiego i średniego napięcia,
2. Zagadnień terminologicznych, dotyczących poprawności zastosowanych w raporcie pojęć np. norma natężenia dźwięku, poziom ciśnienia akustycznego turbiny,
3. Braku szczegółowego opisu zastosowanej metody obliczeniowej dotyczącej emisji hałasu przez turbiny oraz zbyt uproszczonego charakteru przeprowadzonych na tej podstawie analiz. Związane jest to między innymi z brakiem uwzględnienia wpływu kierunku wiatru na poziom hałasu obserwowany w środowisku w związku z pracą turbiny oraz potrzebą doprecyzowania wysokości, dla której przyjęto obliczenia emitowanych dźwięków. Za równie ważny uznano brak charakterystyki tonalnej turbiny np. możliwość wystąpienia niskich tonów, które są słabo

tłumione przez powietrze i podłoże oraz rozchodzą się na znaczne odległości, co może zweryfikować zasięg izofony 40 dB.

Załączniki:

1. Opinia zespołu roboczego Regionalnej Komisji ds. Ocen Oddziaływania na Środowisko w Poznaniu w sprawie poprawności wykonania „Raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko polegającego na budowie dwóch turbin wiatrowych w miejscowości Nowe Oborzyska (gmina Kościan, powiat kościański, województwo wielkopolskie)”

PRZEWODNICZĄCY
REGIONALNEJ KOMISJI
DO SPRAW OCEN ODDZIAŁYWANIA
NA ŚRODOWISKO
w Poznaniu

prof. dr hab. Andrzej Mizgajski

Poznań, 18 listopada 2009 r.

dr inż. Andrzej Kepel
dr inż. Tadeusz Mizera
prof. dr hab. Feliks Jaroszyk
prof. UAM dr hab. Leszek Kolendowicz
Regionalna Komisja Ocen
Oddziaływania na Środowisko w Poznaniu

Opinia dotycząca „Raportu oddziaływania na środowisko przedsięwzięcia polegającego na budowie dwóch turbin wiatrowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą w miejscowości Nowe Oborzyska (gmina Kościan, powiat kościański, województwo wielkopolskie)”

Do analizy przedstawiono następujące dokumenty istotne po względem merytorycznym:

- Raport o oddziaływaniu na środowisko przedsięwzięcia (2 elektrowni wiatrowych)
- Karta informacyjna przedsięwzięcia
- Opinia na temat potencjalnego wpływu na ptaki projektowanych elektrowni wiatrowych „Kościan” autorstwa prof. dr. hab. Przemysława Busse
- Postanowienie w sprawie konieczności przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko
- Program ochrony środowiska Gminy Kościan

I. Zakres raportu

Zgodnie z art. 63 ust. 1 i 4 w związku z art. 75 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (uooś), Wójt Gminy Kościan, jako organ właściwy, wydał postanowienie z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie konieczności przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, określając jednocześnie zakres raportu o oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko.

Zgodnie z art. 68 ust. 2 uooś organ określając zakres raportu mógł odstąpić od niektórych wymagań określonych w art. 66 tej ustawy, wskazać rodzaje oddziaływań alternatywnych wymagających zbadania, rodzaje oddziaływań oraz elementy środowiska wymagające szczegółowej analizy oraz zakres i metody badań. Wójt Gminy Kościan nie skorzystał w tym przypadku z tych uprawnień, określając w postanowieniu ogólnie, że raport należy sporządzić zgodnie z 66. W przedstawionej do analizy dokumentacji brak postanowień Starosty Kościańskiego i Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego, określających proponowanych zakres raportu. Inwestor nie skorzystał z prawa do zażalenia na przedmiotowe postanowienie. Należy więc przyjąć, że:

- zakres raportu powinien być w całości zgodny z określonym w art. 66 uooś;
- zgodnie z art. 5 Dyrektywy Rady z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (85/337/EWG) można w sposób uzasadniony żądać by przedstawione informacje, sposób ich zbierania i analizy były zgodne z obecnym stan wiedzy i aktualnymi metodami oceny.

II. Ocena ogólna

1. Raport zawiera pod względem formalnym wszystkie elementy, które wynikają z art. 66 uoos.
2. Raport napisany jest poprawnie językowo w sposób zrozumiały.
3. Układ raportu jest przejrzysty, a poszczególne zagadnienia są w sposób wystarczający zilustrowane graficznie.
4. Kwestie dotyczące parametrów technicznych planowanego przedsięwzięcia są podane w stopniu wystarczającym, nie budzącym wątpliwości, z zastrzeżeniami podanymi w punktach III.1–2.
5. Potencjalny wpływ planowanego przedsięwzięcia na ludzi został przedstawiony poprawnie, przy zastosowaniu aktualnej wiedzy i metod, oraz z uwzględnieniem obowiązujących norm, z zastrzeżeniem wątpliwości podanych w punktach III.3–6.
6. Potencjalny wpływ planowanego przedsięwzięcia na dobra materialne i zabytki został przedstawiony bardzo skrótowo, jednak ze względu na lokalizację przedsięwzięcia jest to w pełni uzasadnione i poprawne merytorycznie.
7. Potencjalny wpływ planowanego przedsięwzięcia na abiotyczne elementy środowiska został przedstawiony w sposób poprawny merytorycznie, przy zastosowaniu aktualnej wiedzy i metod.
8. Potencjalny wpływ planowanego przedsięwzięcia na walory przyrodnicze został oparty o niepełne lub nieaktualne informacje, a części kluczowych informacji w ogóle nie zebrano, albo powołano się ogólnikowo na informacje, których dokładnego źródła nie podano. Również sposób analizy tych danych jest w niektórych punktach niedopuszczalny. Szczegółowe uwagi dotyczące tego zagadnienia zostały przedstawione w punktach III.7–16.
9. Potencjalny wpływ planowanego przedsięwzięcia na obszary chronione, w tym obszary Natura 2000, został przedstawiony w oparciu o niepełną analizę wyrywkowych, niepełnych danych. Raport w obecnym zakresie nie może być podstawą wykluczenia znaczącego negatywnego wpływu na obszary Natura 2000. Szczegółowe uwagi dotyczące tego zagadnienia zostały przedstawione w punktach III.17–21.
10. Proponowany w raporcie zakres badań monitoringowych na etapie użytkowania przedsięwzięcia jest zbyt ogólnikowy i niepełny. Szczegółowe uwagi przedstawiono w punktach III.22–23.

III. Uwagi szczegółowe

Parametry techniczne przedsięwzięcia

1. Dla oceny różnych oddziaływań przedmiotowych elektrowni na środowisko przyjęto, że zastosowane zostaną turbiny typu NORDEX N 90/2500 LS. W rozdziale 5.6 Raportu znalazło się jednak następujące zastrzeżenie: „Ostateczne ustalenie typu maszyn będzie możliwe na etapie ich zakupu, a w przypadku wyboru siłowni innego typu niż planowane zastosowane zostaną elektrownie wiatrowe o parametrach najbardziej zbliżonych do typu NORDEX N 90/2500 LS”.

Wynika z tego, że nie ma pewności, czy w Raporcie rzeczywiście przedstawiono oddziaływanie na środowisko turbin z typu, który zostanie zastosowany, gdyż inwestor przewiduje możliwość zastosowania innego typu. Ma to kluczowe znaczenie merytoryczne. Przykładowo turbiny typu NORDEX mają transformatory napięcia wprowadzone na zewnątrz wieży elektrowni wiatrowej i posadowione na gruncie w

pobliżu stopy fundamentowej. Wiele innych typów turbin o podobnych mocach ma transformatory napięcia posadowione wewnątrz dolnej części wieży elektrowni. Ma to w konsekwencji związek z oddziaływaniem energii elektromagnetycznej na środowisko zewnętrzne. Inne mogą też być parametry związane z wytwarzanym hałasem czy startową prędkością wiatru. Oznacza to, że inwestor dopuszcza wprowadzenie zmian parametrów, które były analizowane w raporcie.

Gdyby na podstawie tego raportu wydano decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach przedsięwzięcia, należy określić w nich typ turbiny, który podlegał ocenie, a gdyby we wniosku o zezwolenie na budowę uwzględniono inny typ turbiny, na podstawie art. 88 ust. 1 pkt 2 uoos należy wydać postanowienie o ponownym przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko w odniesieniu do oddziaływania parametrów, które uległy zmianie.

2. W rozdziale 5.4 Raportu jako prędkość startową wiatru dla planowanych elektrowni podano 4 m/s, podczas gdy w rozdziale 5.6 – 3 m/s. Sprzeczność tę należy rozstrzygnąć, gdyż prędkość startowa ma istotne znaczenie dla określenia, jak szeroki jest zakres wiatrów (a więc szacowany czas), w którym praca turbiny może pokrywać się z aktywnością nietoperzy (nietoperze latają do prędkości wiatru ok. 6 m/s).

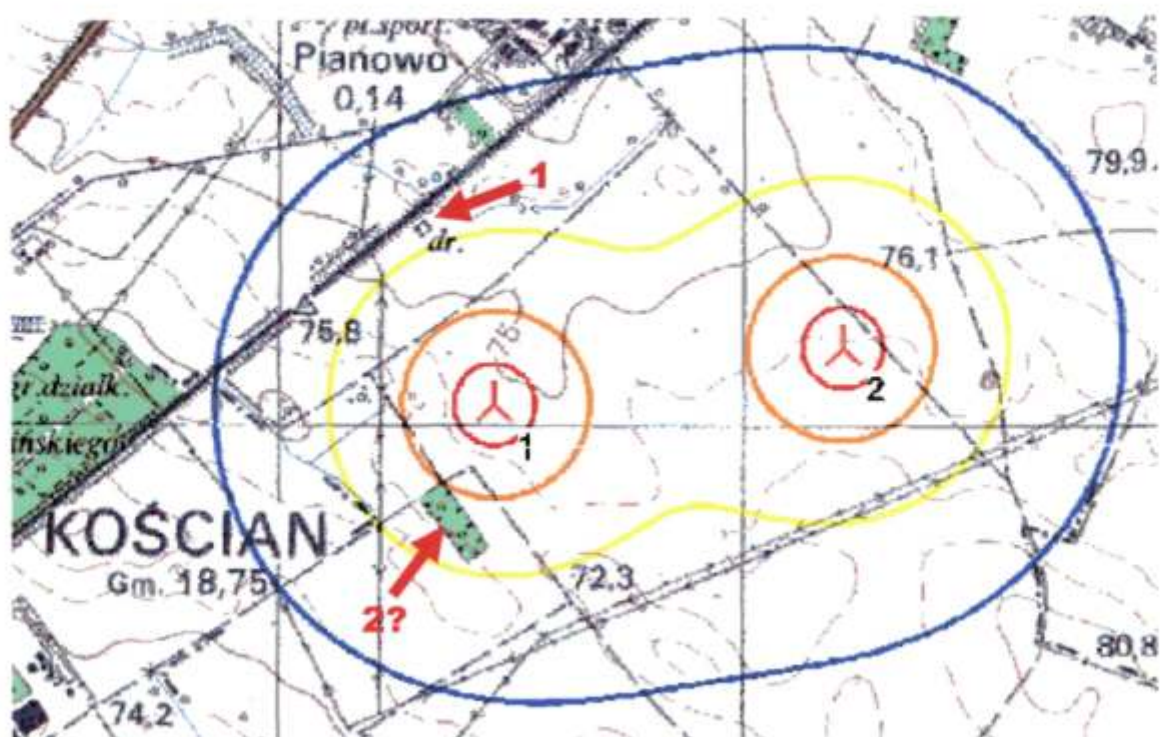
Wpływ na ludzi

3. Wg informacji podanej w rozdziale 9.3, wszystkie budynki mieszkalne znajdują się poza izofoną o wartości 40 dB. Budynek zaznaczony na mapie najbliższej elektrowni EW1 (dom dróżnika) położony jest ponad 20 metrów poza tą izofoną (ryc. 1 – obiekt oznaczony symbolem „1”). Wg przedstawionej w raporcie mapy żadne budynki nie znajdują się po wewnętrznej stronie tej izofony. Tymczasem analiza dostępnych zdjęć satelitarnych wskazuje, że na południowy zachód od elektrowni EW1 znajduje się prawdopodobnie inny budynek – w mniejszej odległości niż zasięg tej izofony (rys 1 i 2 – obiekt zaznaczony symbolem „2?”). Ponieważ w raporcie brak informacji o tej budowli, należy wyjaśnić, jaki jest jej charakter i przeznaczenie.
4. W raporcie nie podano, czy analizę przebiegu izofon wykonano dla przeciętnej temperatury i wilgotności powietrza, czy da wartości optymalnych do propagacji fal dźwiękowych. Ponieważ najbliższy wykazany budynek mieszkalny znajduje się zaledwie ok. 25 m od granicy strefy o ponadnormatywnym hałasie, należałoby to uszczegółowić.
5. W Raporcie jest przedstawiona analiza oddziaływania elektrowni wiatrowych na klimat akustyczny, uwzględniając słyszalny zakres fal dźwiękowych. Pomimo jednak zupełnie analizę oddziaływania infradźwięków (inny typ fal generowanych przez wiatraki). Ten typ fal jest w znacznie mniejszym stopniu pochłaniany przez powietrze. Zagadnienie natężenia infradźwięków wytwarzanych przez zastosowane typy turbin i ich potencjalne oddziaływania na ludzi i inne elementy środowiska jest istotna (np. van den Berg 2005¹; Waye et al. 2003², Waye 2004³) i także powinno być wyjaśnione.
6. Analizując promieniowanie elektromagnetyczne (rozdział 9.12) wzięto pod uwagę jedynie emisję powodowaną przez generator i linie energetyczne. Dlaczego nie uwzględniono promieniowania wytwarzanego przez transformatory? Powinno to zostać wyjaśnione.

¹ van den Berg, GP. 2005. "The beat is getting stronger: The effect of atmospheric stability on low frequency modulated sound of wind turbines." *Journal of Low Frequency Noise, Vibration, and Active Control*, 24(1):1-24.

² Waye et al. 2003. "A descriptive cross-sectional study of annoyance from low frequency noise installations in an urban environment." *Noise & Health* 5, no. 20:35-46

³ Waye. 2004. "Effects of low frequency noise on sleep." *Noise & Health* 6, no. 23:87-91.

Ryc. 1. Oddziaływanie akustyczne elektrowni - żółtą linią zaznaczono izofonę o wartości 40 dB

Ryc. 2. Lokalizacja przypuszczalnych budynków, w strefie o ponadnormatywnym hałasie

Wpływ na ptaki

Kręgowce latające – w tym ptaki – są najważniejszą grupą zwierząt, na które mogą oddziaływać elektrownie wiatrowe. Stąd standardem jest, że w raportach o oddziaływania na środowisko tego typu przedsięwzięć w części dotyczącej oddziaływania na walory przyrodnicze bada się szczególnie wnikliwie potencjalny wpływ na tę grupę zwierząt.

Opiniując poprawność przeprowadzonej analizy wpływu przedsięwzięcia na ptaki brano pod uwagę nie tylko tekst samego Raportu, ale także opracowanie *Opinia na temat potencjalnego wpływu na ptaki projektowanych elektrowni wiatrowych „Kościan”* autorstwa prof. dr. hab. Przemysława Busse, które w zasadzie w całości i dosłownie zostało wykorzystane w Raporcie – w różnych jego rozdziałach.

7. Krajowe wytyczne dotyczące przeprowadzania przedinwestycyjnych badań ornitologicznych dla potrzeb raportów zostały opracowane przy współpracy organizacji ornitologicznych i reprezentujących środowisko inwestorów w dziedzinie energetyki wiatrowej (Chylarecki, Paślawska 2008) i są obecnie powszechnie stosowane i akceptowane. Zakładają one przeprowadzenie całorocznych badań ornitologicznych na obszarze objętym planowanym inwestycją, aby skontrolować wykorzystywanie przestrzeni nad tym obszarem we wszystkich istotnych dla poszczególnych gatunków ptaków sezonach (migracje, lęgi, zimowanie). Wytyczne są znane autorom raportu, gdyż powołano się na nie w spisie wykorzystywanych źródeł.

Tymczasem z opisu zastosowanej metodyki (rozdział 4) wynika, że dla potrzeb tego raportu nie przeprowadzono w ogóle jakichkolwiek terenowych badań przyrodniczych – w tym ornitologicznych.

W rozdziale 14 Raportu znalazła się ogólna informacja, że został wykonany screening przez specjalistę ornitologa. Jednak z informacji podanych w innych miejscach wynika, że „screening” ten został wykonany wyłącznie zza biurka, np. na podstawie „ogólnej znajomości przelotów w regionie” (rozdział 6.7, str. 57). W rozdziale 6.7 Raportu podano, że obszar bezpośredniego sąsiedztwa inwestycji wg prof. Busse „nie był szczegółowo monitorowany pod względem występowania i liczebności awifauny”, jednocześnie poinformowano, że „przeprowadzone wywiady nie wykazały, aby obszar był w widoczny sposób odwiedzany przez ptaki (poza szpakami i krukowatymi w okresie jesienno – zimowym)”. Niezależnie od niewiarygodności tych danych (wszelkie agrocenozy Polskie mają bogatszą ornitofaunę), należy podkreślić, że nie podano, kto, kiedy, na jakiej grupie i jaką metodą przeprowadził owe „wywiady”.

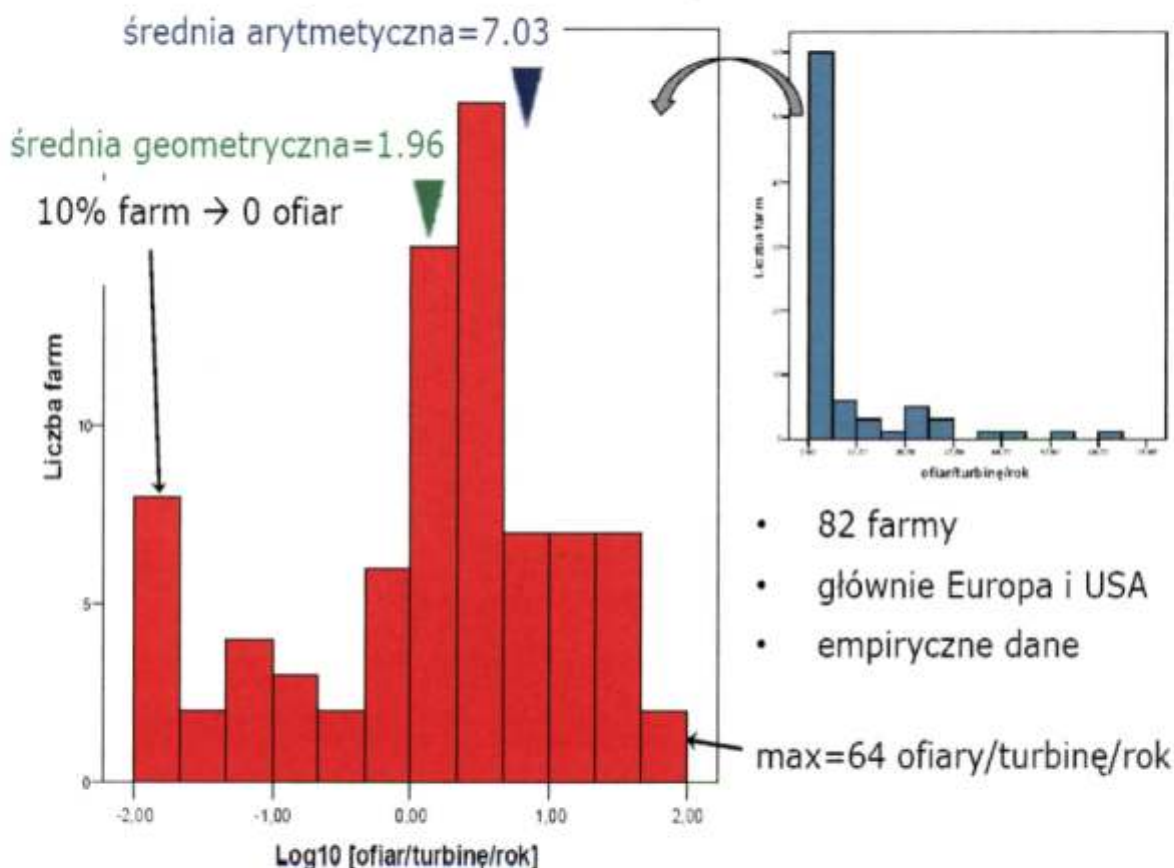
W rozdziale 97 (str. 57) Raportu czytamy: „wg zebranych informacji w okresie zimowym nie ma tu regularnych zgrupowań zimujących ptaków”. Czy to znaczy, że są zgrupowania nieregularne? Jakich gatunków, jak liczne? Przede wszystkim jednak, jakie jest źródło owych „zebranych informacji”, skoro z Raportu wynika, że nie prowadzono badań? Czy ich źródłem są owe tajemnicze „wywiady”?

Wykonywanie oceny oddziaływania elektrowni wiatrowych na ptaki z pominięciem jakichkolwiek badań terenowych, wyłącznie na podstawie „ogólnej znajomości przelotów” oraz nieokreślonych „wywiadów” nie tylko nie mieści się w ramach „aktualnych metod”, ale jest też zaprzeczeniem dobrej praktyki i całkowicie dyskwalifikuje wartość merytoryczną tej części raportu.

8. Poza brakiem jakichkolwiek badań terenowych zwraca uwagę brak elementarnej staranności w zbieraniu dostępnych danych ornitologicznych. Przy opisie źródeł danych nie powołano się praktycznie na jakiekolwiek źródła w tym zakresie, poza Standardowymi Formularzami Danych dla sąsiednich obszarów Natura 2000. Nie sięgnięto nie tylko do najnowszych danych dotyczącej sąsiednich obszarów specjalnej ochrony ptaków (tzw. ptasich obszarów Natura 2000), ale nawet do tak podstawowych źródeł jak bazy stref ochrony gniazd niektórych gatunków (będące w posiadaniu Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Poznaniu oraz Komitetu Ochrony Orłów). Dlatego zapewne w Raporcie pominięto m.in. informację o występowaniu czynnego gniazda bielika w odległości mniejszej niż zasięg żerowania tego gatunku ptaka – szczególnie narażonego na kolizje z elektrowniami wiatrowymi.
9. Nawet jeśli pominąć problem braku badań, również sposób przeprowadzenia analizy potencjalnego wpływu tej farmy na ptaki jest nie do przyjęcia. W zasadzie opiera się on o założenie przyjmowane przez autora ornitologicznej części opracowania, że elektrownie wiatrowe z reguły nie mają istotnego wpływu na ptaki. Z tego założenia wynikają

ogólnego wnioski. W Opinii autorstwa prof. Busse oraz z Raportie powołano się na tendencyjnie wybrane opracowania wskazujące, że śmiertelność ptaków na elektrowniach wiatrowych jest znikoma (stwierdzenie w rozdziale 9.7, że „jeden ptak wejdzie w kolizję z turbiną wiatrową średnio nie częściej niż raz na 8 do 15 lat”, czy tabela 5 powołująca się na ogólne danych z USA, wg których turbiny wiatrowe stanowią poniżej 0,01% przewidywanych przyczyn śmierci ptaków). Niezależnie od wiarygodności tych danych należy zaznaczyć, że powoływanie się na ogólne dane dotyczące wszystkich ptaków (na jakim terenie?) stanowi niedopuszczalną manipulację. Są np. liczne dane literaturowe, że dla niektórych gatunków ptaków śmiertelność powodowana przez elektrownie wiatrowe może wynosić regionalnie nawet do kilku procent (dane z Hiszpanii, Kreta, Norwegii i Niemiec).

Na ryc. 3. przedstawiono wyniki badań nad śmiertelnością ptaków na dużej próbie farm elektrowni wiatrowych w Europie i Ameryce Północnej, które wskazują, że rzeczywiste śmiertelności są zwykle znacznie wyższe. Wpływ elektrowni na ptaki jest bardzo uzależniony m.in. od lokalizacji farmy, stąd konieczność przeprowadzania rzetelnych badań w ramach procedury oceny oddziaływania na środowisko. Należy ponadto zaznaczyć, że same liczebności ptaków ginących z powodu danego przedsięwzięcia nie są informacją wystarczającą. Ważne jest przede wszystkim, jakie gatunki giną, jaki jest stan ich populacji i dynamika rozrodu. Dodatkowa śmierć nawet kilkuset pospolitych sikor w skali roku może nie mieć żadnego znaczenia dla przetrwania ich lokalnej populacji, podczas gdy spowodowanie dodatkowej śmierci jednego dużego ptaka szponiastego rocznie może w dłuższej perspektywie prowadzić nawet do zaniku danego gatunku w regionie.

Ryc. 3. Liczebność kolizji z elektrowniami wiatrowymi (na podstawie danych: Hotker 2006, Everaert 2008, Arnett i in. 2007, Barclay i in. 2007)

Warto zaznaczyć, że w oparciu o założenie zasadniczego braku negatywnego oddziaływania elektrowni wiatrowych na ptaki autor części ornitologicznej omawianego raportu opracował także raporty dla innych podobnych inwestycji, które budzą zasadnicze zastrzeżenia w środowisku ornitologów. Tylko w listopadzie 2009 r. podobny raport, wykonany dla pojedynczego wiatraka, został odrzucony na Mazowszu (ze względu na brak odpowiednich całorocznych badań wg metodyki dającej porównywalne dane), a Krajowa Komisja Ocen Oddziaływania na Środowisko negatywnie zaopiniowała inny raport wykonany dla farmy elektrowni wiatrowych na Warmii, gdzie co prawda przeprowadzono całoroczne badania, ale wyniki analizy danych, oparte o podobne założenia i autorską, niepublikowaną metodę, uznano za nieprzekonujące.

10. Na stronie 56 (rozdział 9.7) czytamy następujące uzasadnienie braku oddziaływania na ostoje ptaków: „Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego stworzyło mapę miejsc szczególnie cennych dla ptaków w okresie lęgowym i podczas wędrówek. Wyznaczona sieć ostoi powinna być uwzględniona przy planowaniu inwestycji, mogących negatywnie oddziaływać na ptaki, głównie farm wiatrowych i inwestycji liniowych. Zgodnie z tym opracowaniem podmiotowa inwestycja znajduje się poza granicami wyznaczonych obszarów.” Opracowania tego nie podano jednak jako źródła danych⁴. Powyższy cytat (poza ostatnim zdaniem) jest niemal dosłownym przytoczeniem fragmentu tego opracowania. Pominęto jednak kolejne zdanie, które brzmi: „Należy pamiętać, że planując inwestycje, każdorazowo trzeba wykonać inwentaryzację przyrodniczą, a na jej podstawie raport oddziaływania na środowisko”. Opracowanie to rzeczywiście wskazuje znane cenne siedliska ptaków w Wielkopolsce, a jego celem jest przede wszystkim wyliczenie miejsc, o których z góry wiadomo, że lokalizacja tam niektórych rodzajów inwestycji jest niewskazana. W żadnym jednak razie nie zwalania ono z konieczności przeprowadzenia właściwych badań i oceny dla tych inwestycji lokalizowanych poza wymienionymi tam ostojami.
11. Również w rozdziale 9.7 Raportu podano za Gromadzkim i Przewoźniakiem (2002) „bezpieczne” przedziały odległości farm od lęgów ptaków, miejsc ich liczego przebywania i korytarzy ekologicznych. Są one niewiarygodne i niezgodne ze współczesnym stanem wiedzy. Odległości te mogą być bardzo różne w zależności od gatunków, które bierze się pod uwagę i warunków lokalnych. Np. jako „bezpieczną” odległość od „atrakcyjnych lęgów ptaków” podano 200 m (*sic!*). Tymczasem dla niektórych gatunków ptaków, żerujących do kilkunastu kilometrów od miejsc lęgowych może być ona o rząd wielkości za mała. Np. dla kani rudej Niemcy przyjmują wartość 3000 m, a dla większych ptaków szponiastych czy żurawi odległości te mogą być jeszcze większe. Podobnie podana odległość 800 m dla szlaków wędrówkowych jest absolutnie nierealna.
12. Zgodnie z art. 66 ust. 1 pkt 8 uoos przy opisie przewidywanych znaczących oddziaływań na środowisko należy między innymi brać pod uwagę oddziaływanie skumulowane. W całym raporcie wielokrotnie podkreślono, że dotyczy on wyłącznie 2 wiatraków. Tymczasem w okolicy (w zasięgu lotu ptaków z tych samych ich znanych ostoi) planowana jest lokalizacja wielu innych farm elektrowni wiatrowych – np. w gminie Czempin, gminie Krzywiń, a prawdopodobnie także w gminie Śmigiel. Być może odległość tych farm od farmy będącej przedmiotem omawianego Raportu jest wystarczająco duża, by oddziaływanie skumulowane nie miało miejsca. To jednak powinno być przedmiotem rzetelnej analizy w Raporcie, a nie w niniejszej opinii.

⁴ Wylegała P., Kuźniak S., Dolata, P. T. 2008. Obszary ważne dla ptaków w okresie lęgowym oraz podczas migracji i zimowania na terenie województwa wielkopolskiego. Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego. Msc.

Wpływ na nietoperze

13. Zgodnie z art. 66 ust. 1 pkt 7 lit a uoos, Raport powinien m.in. wskazywać oddziaływania przedsięwzięcia na zwierzęta. Jak wykazały liczne badania, elektrownie wiatrowe mogą mieć negatywny wpływ przede wszystkim na dwie grupy zwierząt – ptaki i nietoperze.

W przypadku nietoperzy ryzyko jest wyjątkowo wysokie w związku z tym, że śmierć tych zwierząt następuje nie tylko w wyniku bezpośredniego uderzenia śmigłem, ale także w wyniku uszkodzenia płuc przez skok ciśnienia towarzyszący przejściu śmigła w pobliżu przelatującego nietoperza. Dodatkowo niektóre gatunki nietoperzy – jeśli występują w okolicy – po ustawieniu wiatraków wykazują zmianę zachowania polegającą na gromadzeniu się i intensywnym lataniu w ich pobliżu. Zwiększa to znacząco ich śmiertelność. Dlatego też zgodnie z rezolucją 5.6 z 2006 r. Porozumienia o Ochronie Europejskich Populacji Nietoperzy EUROBATS, którego Polska jest stroną, a także aktualną wiedzą, nietoperze są obok ptaków grupą, która powinna być szczególnie uwzględniana przy ocenie oddziaływania elektrowni wiatrowych na środowisko. Ocena powinna uwzględniać wpływ w różnych okresach (m.in. wiosenne i jesienne migracje, okres żerowania w trakcie sezonu rozrodczego, okres rojenia i godów). Należy podkreślić, że niebezpieczeństwo wpływu na nietoperze dotyczy także terenów otwartych, wykorzystywanych przez niektóre gatunki nietoperzy nie tylko podczas żerowania ale także podczas migracji czy przelotów między koloniami a żerowiskami.

Oprócz ogólnych wytycznych dotyczących przeprowadzania badań i wykonywania oceny oddziaływania elektrowni wiatrowych na nietoperze, stanowiących załącznik do wspomnianej rezolucji EUROBATS, istnieją też tymczasowe krajowe wytyczne (Kepel i in. 2009⁵), rekomendowane m.in. przez Porozumienie dla Ochrony Nietoperzy oraz Państwową Radę Ochrony Przyrody.

W omawiany Raporcie w ogóle nie uwzględniono nietoperzy. Nie przeprowadzono żadnych badań, nie analizowano ewentualnie istniejących danych, ani w jakikolwiek inny sposób nie odniesiono się do zagadnienia potencjalnego wpływu tych wiatraków na nietoperze. Ten brak całkowicie dyskwalifikuje ten dokument jako podstawę do dokonania oceny wpływu tego przedsięwzięcia na środowisko, gdyż oznacza pominięcie kluczowego ryzyka negatywnego wpływu.

14. Pominięcie nietoperzy w Raporcie trudno uznać za „przeoczenie” wynikające z niewiedzy (choć powód nie ma znaczenia dla oceny dokumentu). Opisując „świat zwierzęcy” terenu objętego inwestycją kierowano się wyłącznie zapisami podanymi w *Programie ochrony środowiska Gminy Kościan*. Nawet jednak te bardzo ogólnikowe zapisy zacytowano w sposób wybiórczy. Zawarte w tym opracowaniu zdanie: „Dosyć licznie występują kuny, borsuki, jenoty, jeże, ryjówki, krety, nietoperze, bobry i inne”, zacytowano (z powołaniem się na to źródło) w następujący sposób: „Stosunkowo licznie występują także m.in. kuny, borsuki, jenoty, jeże, ryjówki, krety i bobry”. Jak widać – pominięto jedynie nietoperze. Biorąc pod uwagę, że w raporcie brak jest informacji wskazujących, że przeprowadzono jakiekolwiek badania chiropterologiczne, których wyniki dawałyby podstawy do takiej decyzji, może to wskazywać na to, że pominięcie tej „niewygodnej” grupy zwierząt miało przesłanki pozamerytoryczne.

⁵ http://www.oton.sylaba.pl/wiatraki_nietoperze_wytyczne_2009.pdf

Wpływ na inne walory przyrodnicze

15. W Rozdziale 8.2 (str. 42) w odniesieniu do oddziaływania podczas etapu budowy napisano „niekorzystnym oddziaływaniom poddane zostaną głównie agrocenozy o małej wartości przyrodniczej”. Ze względu na skąpy opis nie jest jasne, czy jest to jedynie niezręczność stylistyczna i autor miał na myśli wyłącznie takie tereny, czy też wyraz „głównie” został wpisany świadomie i niekorzystnym oddziaływaniom poddane zostaną także siedliska przyrodniczo cenne. Należałoby to wyjaśnić.
16. W rozdziałach 8.2 i 9.6 raportu zapisano, że posadowienie elektrowni powoduje „chwilowe” lub „okresowe migracje” zwierząt. Może to świadczyć o tym, że autor tej części Raportu nie ma wiedzy przyrodniczej i nie zna stosowanych pojęć. W rozdziale 9.7 stwierdzono jednoznacznie, że „zwierzęta szybko zidentyfikują nowe elementy struktury krajobrazowej i oswoją się z nimi” – nie podano jednak o jakie gatunki chodzi i na czym oparto ten wniosek. Jeśli weźmie się dodatkowo pod uwagę, że jedynym podanym źródłem danych o faunie obszaru inwestycji jest *Program ochrony środowiska Gminy Kościan*, który w kilku zdaniach ogólnikowo charakteryzuje faunę całej gminy, zachodzi uzasadnione podejrzenie, że stwierdzenie braku znaczącego oddziaływania na zwierzęta naziemne oparto nie o rzeczywistą analizę stanu, lecz, podobnie jak w przypadku ptaków, o przyjęte z góry założenie, że wpływu takiego nie będzie.

Wpływ na obszary chronione

W przypadku analizy wpływu inwestycji na obszary chronione, najistotniejsze jest przeanalizowanie potencjalnego wpływu na dwa sąsiednie obszary Natura 2000 (obszary specjalnej ochrony ptaków). Gdyby wykazano uzasadnione ryzyko wystąpienia negatywnego wpływu, inwestycja nie mogła by być realizowana. Stąd poprawna analiza wpływu przedsięwzięcia na obszary Natura 2000 jest szczególnie istotna.

17. W rozdziale 9.9 Raportu, poświęconym oddziaływaniu na obszary Natura 2000, poza ogólnikowymi stwierdzeniami o braku jakiegokolwiek wpływu, nie odniesiono się w ogóle do celów ochrony tych obszarów. Przy wskazanym wcześniej braku jakichkolwiek badań terenowych i rzetelnej analizy wpływu na ptaki, należy uznać, że stwierdzenia o braku wpływu są jedynie życzeniowe i nie mają podstaw merytorycznych. W rozdziale tym nie pokuszono się zresztą o jakiegokolwiek uzasadnienie orzeczenia braku wpływu. Jednocześnie nawet tak skąpy tekst wskazuje na niezrozumienie znaczenia tak podstawowych pojęć jak „spójność obszarów Natura 2000”, która wszak ma między innymi podlegać ocenie.
18. Jedyne cytowane źródło danych o walorach ornitologicznych obszarów Natura 2000, na które wpływ „badano”, to Standardowe Formularze Danych. W przypadku obu obszarów są to informacje stare, w znacznej części nieaktualne (w przypadku obszaru „Wielki Łęg Obrzański” pochodzą z publikacji z lat 80.). Stąd nie uwzględniono m.in. gniazdowania bielika w pobliżu Zbiornika Wonieść. Wykonanie oceny wpływu na obszary Natura 2000 wyłącznie na podstawie starych, częściowo nieaktualnych danych, bez przeprowadzenia jakichkolwiek badań terenowych, jest niedopuszczalne i wyniki takiej oceny nie powinny stanowić podstawy do jakichkolwiek decyzji.
19. Zgodnie z art. 62 ust. 2 uooś w przypadku oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 obowiązkowo bierze się także pod uwagę możliwość wystąpienia oddziaływania skumulowanego z innymi przedsięwzięciami. W omawianym Raporcie oceny takiej nie przeprowadzono (wspomniano o tym także z punkcie 11).

20. Jednoznaczne stwierdzenia z rozdziału 9.9 o braku jakiegokolwiek negatywnego wpływu przedsięwzięcia na sąsiednie obszary natura 2000 chroniące ptaki stoją w sprzeczności z ocenami podanymi w tabeli 9 w rozdziale 11 Raportu. Zaznaczono tam, że przedsięwzięcie będzie miało m.in. „średnio znaczący” negatywny („zagrożenia”) wpływ na ptaki (w tym zarówno bezpośredni jak i pośredni, również długotrwały, stały i nieodwracalny). Nigdzie nie odnoszono się do konkretnych gatunków ptaków, na które będzie wywierany wpływ. Biorąc pod uwagę, że wszystkie te oceny nie mają oparcia w żadnych badaniach czy głębszych analizach, nie dziwi, że nie wyjaśniono, jak można pogodzić te w zasadzie sprzeczne stwierdzenia.
21. Odnosząc się w rozdziale 6.8 do wpływu na krajowe formy obszarowej ochrony przyrody pomięto w ogóle obszary planowane do objęcia ochroną, które są wymienione w *Programie ochrony środowiska Gminy Kościan* (np. proponowany rezerwat „Rów Wysokość”, mający chronić m.in. ptaki, który jest położony bliżej elektrowni niż niektóre inne rozpatrywane obszary chronione).

Propozycje dotyczące przyszłego monitoringu

22. W rozdziale 14 zalecono (słusznie) przeprowadzenie ornitologicznego monitoringu porealizacyjnego. Jego głównym celem ma być m.in. „ocena zmiany natężenia wykorzystania terenu przez ptaki”. Nie wyjaśniono, jak tego można dokonać, skoro nie przeprowadzono jakichkolwiek badań na etapie przedrealizacyjnym, a więc brak jakichkolwiek danych dotyczących stanu wyjściowego.
23. Podobnie jak nie przeprowadzono analizy wpływu inwestycji na nietoperze, nie zaproponowano także monitoringu chiropterologicznego po uruchomieniu elektrowni. Tymczasem w przypadku nietoperzy jest to co najmniej równie istotne jak w przypadku ptaków. Zdarza się, że nawet na terenie, na którym inwentaryzacja przedinwestycyjna wykazała niewielką aktywność nietoperzy, po posadowieniu elektrowni obserwuje się znacząco zwiększoną liczebność nietoperzy w ich sąsiedztwie (i związaną z tym śmiertelność). W takich wypadkach może okazać się konieczne np. zastosowanie środków łagodzących (choćby wyłączenie w niektórych miesiącach elektrowni w pierwszych godzinach po zmroku przy wietrze poniżej 6 m/s).

IV. Wnioski

Większa część opiniowanego Raportu została przygotowana starannie, w oparciu o aktualną wiedzę i przepisy. Dotyczy to przede wszystkim technicznego opisu przedsięwzięcia oraz analizy oceny jego oddziaływania na ludzi, krajobraz i abiotyczne elementy środowiska. Wątpliwości i braki, na które wskazano w punktach III.1–6 mogą być zapewne łatwo i stosunkowo szybko wyjaśnione czy uzupełnione przez autorów raportu.

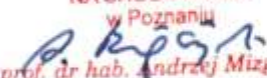
Należy zwrócić uwagę, by w przypadku zmiany technicznych parametrów turbin w stosunku do ich typu uwzględnionego w Raporcie, zarządzić ponowną ocenę oddziaływania na środowisko, obejmującą wpływ parametrów, które uległy zmianie.

Część Raportu dotycząca wpływu przedsięwzięcia na walory przyrodnicze, zwłaszcza na faunę, jest nie do przyjęcia. Ocenę wpływu na ptaki przeprowadzono w oparciu o szczątkowe, nieaktualne dane literaturowe, informacje pochodzące z nieokreślonych „wywiadów” oraz „ogólną znajomość przelotów w regionie”, bez przeprowadzenia jakichkolwiek badań terenowych. Również metoda analizy owego wpływu jest nie do przyjęcia, gdyż opiera się o błędne lub nieweryfikowalne założenia. Oceny oddziaływania na nietoperze w ogóle nie

przeprowadzono, a informacje o licznych występowaniu tej grupy zwierząt na terenie gminy świadomie pominięto.

Podobnie ocena oddziaływania przedsięwzięcia na obszary Natura 2000 została przeprowadzona wbrew zasadom wynikającym z przepisów prawa, jak i powszechnie stosowanym metodom. W dodatku podane w Raporcie informacje są sprzeczne i sugerują m.in., że inwestycja spowoduje bezpośrednie i pośredniego, stałe i nieodwracalne szkodliwe „średnio znaczące oddziaływanie” na ptaki, będące celem ochrony tych obszarów.

Być może rzeczywiście lokalizacja dwóch elektrowni wiatrowych w proponowanych miejscach nie będzie miała znaczącego oddziaływania na środowisko przyrodnicze. Jednak na podstawie przedstawionego do zaopiniowania Raportu wniosków takich nie można uznać za wiarygodne. Jednocześnie w odniesieniu do części przyrodniczej nie wystarczy przedstawienie wyjaśnień czy uzupełnień w oparciu o istniejące dane. Konieczne jest przeprowadzenie rzetelnych badań ornitologicznych i chiropterologicznych, opartych na powszechnie przyjętych metodach, dających porównywalne dane. Dopiero na podstawie uzyskanych w ten sposób danych można przeprowadzić właściwą ocenę (uwzględniającą m.in. możliwość wystąpienia oddziaływania skumulowanego), wydać decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach przedsięwzięcia (uwzględniających w razie potrzeby odpowiednie środki zapobiegawcze i łagodzące) i zaproponować odpowiedni monitoring porealizacyjny.

PRZEWODNICZĄCY
REGIONALNEJ KOMISJI
DO SPRAW OCEN ODDZIAŁYWANIA
NA ŚRODOWISKO
w Poznaniu

prof. dr hab. Andrzej Mizgajski